

"Strænge Vilkaar" - Fortælling af August Lazogas.

Strænge Vilkaar

af

August Lazogas

Pseudonym for Augusta Carit Etlar

Fra

"Nordisk Tidsskrift for almindennende og underholdende Læsning"

1876.

Der ligger en gammel Gaard i Dronninglund Herred, som engang har tilhørt min Familie, og som er et af de ældste, mærkværdigste og mest eiendommelige Herresæder i Jylland. Det er Voergaard jeg taler om, en stor, toetages Bygning med et sekskantet Taarn for hver Gavl og et ligedannet mindre inde i Gaarden, hvorfra der fører Trapper op til Etagerne. Under Jorden gaar der dybe, mørke Kjældere, hvortil Dagslyset aldrig trænger ned, en Skræk for Synderen, der blev indesluttet i dem, en Bekvemmelighed for Dommeren, der sædvanlig fik den Skyldige til at bekjende, naar han havde siddet i kort Tid dernede.

Den høje, hvælvede Port er udsmykket med Engle og Djævehoveder, Havfruer og Favner, alt i nøjeste Overensstemmelse med den Tids Smag, som frembragte dem. Det var Fru Ingeborg Skeel, Otto Banners Hustru, der 1561 byggede Gaarden. Den stakkels Dame er bleven ilde medhandlet af Sagnet; der gives en Mængde Historier om hende, alle mørke og uhyggelige, tildels ogsaa for bekjendte til at behøve en vidtløftigere Gjentakelse her. Det skal blot i Korthed bringes i Læserens Erindring, at den naadige Fru Ingeborgs Penge slap op, medens hun byggede Gaarden, saa at hun ikke kunde betale Skipperen de Gullands-Sandsten, han bragte hende.

For at hjælpe sig ud af Kniben lod hun i en af de mørke Nætter, da Stormen bar paa Land, Skipperens Fortøjning overskære, saa Fartøjet drev ind paa Kysten og strandede, hvor Forstrandsretten tilhørte Fruen. Saaledes fik hun Ladningen for Intet.

Bygmesteren, som havde opført Gaarden, gik det endnu værre. Fru Ingeborg gik med ham ud paa Broen, hvor hun ret kunde tage hans Arbejde i Øjesyn og imedens hun stod og lovtalte og beundrede Mandens Værk, skjød hun ham behændig ned i Graven, hvor han druknede; dermed var Regningen kvitteret. Hvad skulle vi fortælle mere om hende, om hendes Fængselshuller i "Rosedonten", uden Lys, uden Vinduer, uden Luft, hvori Synderen maatte krybe ind paa Hænder og Fødder og blive liggende, til han lovede at gaa til Bekjendelse, eller om de Lyttehuller, hun anbragte fra Kjælder til Loft, for at vide Besked med, hvad Folkene sagde og foretog sig. I Richardts og Beckers danske Herregaarde staa disse Historier fortalte, og Bønderne i Dronninglund Herred vide endnu flere om hende. Den ulykkelige Kone synes at være bleven hele Egnens Syndebuk, til hvem man adresserede alt, hvad der var slet, lavt og gjerrigt.

En Dag kørte hun til Kirke, som sædvanlig med sin Rok i Vognen. Undervejs fik hun Øje paa en fattig Dreng, der gik og sankede Ax paa Marken, Fruen lod holde og kaldte paa ham: "Lad mig se Din Haand, Du lille Dreng", sagde hun, Drengen græd og bad for sig, det hjalp ikke, Fru Ingeborg tog sin store Sax fra Bæltet, og klippede Drengens Fingre af, for at han ikke skulde faae den slemme Vane, at sanke Ax oftere.

En Dag pyntede Kammerpigen sig med den naadige Frues Dragt, i den Tro at hun var ude og ingen Fare var paa færde. Da hun havde faaet Kjolen paa, tog hun Viften, dansede foran Spejlet og sagde: "Nu er jeg lige saa god og lige saa smuk som mit Herskab". I det Samme aabnede Fru Ingeborg Døren, hun saae og hørte alt og blev rasende; det var ikke blot en formastelig Dristighed her var begaaet, men saa godt som at tage Herrens Navn forfængeligt; for den Synd var der ingen Naade at finde. Hun bandt Ternen fast til

Bilæggerovnen, hvori de fyrede ude fra det næste Kammer, stoppede hende en Handske i Munden og aflåsedes derpaa Døren. "Lægger bravt i Ovn", sagde hun til Folkene, "nu drager jeg til Kirke og forretter min Andagt i Guds Hus, naar jeg kommer hjem, vil jeg tage mig et Bad, der maa være varmt derinde". Folkene fyrede i Ovn og Fru Ingeborg drog til Kirke; da hun kom hjem igjen og aabnede Døren til sit Sovekammer, fandt hun Ternens sammenkrumpe og forkullede Lig foran Ovn. Da tog Fruen et Spejl, holdt det hen for den Dødes Ansigt, smilede og sagde: "Se Dig vel for, om Du endnu er saa Kjøen som dit Herskab"!

Omsider døde Fru Ingeborg til stor Glæde for alle hendes Undergivne, som hun havde pint og plaget i levende Live, men hendes Synder vare for mange og for store, til at hun kunde faae Fred i Graven. Hver Nat rejste hun sig af sin Kiste og gik omkring og sukkede og bankede paa Dørene ved Voergaard. Kvæget slog hun løs paa Marken, Lærredet paa Blegen gjød hun over med Rustpletter, Lammene strøg hun med Haanden, saa de laa gispende i Krampe den næste Morgen. Undertiden kom hun kjørende med sex sorte Hingste for Vognen ind til Voergaard, det gik i fuldt Firspring over Broen, Hestene snøftede. Ilden gnistrede fra deres Hove, en høj Kudsk, indsvøbt i et Liglagen, sad paa Bukken og smeldede med Pidsken, Hundene hylede i Gaarden. Derfra tog hun over til Bangsbo, som hendes Gemal, salig Hr. Otto Banner til Asdal havde bragt hende, og saaledes blev det ved, til Dagen brød frem. Det var ikke til at holde ud. Derfor skikkede de Bud efter Præsten, Hr. Søren fra Karup, han havde været i den sorte Skole fortalte de og vidste mere end Folk i Almindelighed. Han droges og stredes med Spøgelset en Jevndøgnsnat tilende, to Gange var det nær ved at drive ham ud i Graven, men tilsidst vandt han Sejr og manede den naadige Frue ned i et Morads, som de kalde Pulsen, der sloge de en Pæl igjennem hende og der sidder hun den Dag i Dag, og kan kun flytte sig et Haneled fremad hver Nytaarsnat mod Gaarden; naaer hun den, maa Voergaard synke sammen. Men der er endnu en Stund til, ville vi haabe, inden det kommer saa vidt, og det var ikke om Fru Ingeborg, der skulde fortælles.

Da vi skrev 1644, sørgelig Ihukommelse, droge Svenskerne ind i Jylland og holdt der et strengt Regimente. Rigets Marsk, Anders Bilde, blev slagen ved Erritsø og flygtede over til Fyen med Officerer, Styrker, Felttegn og de fornemste Anførere, hvorefter hans Folk overgav sig til Fjenden. Dernæst drog Torstenson i Vinterkvarter ved Haderslev og skikkede Oberst Helm Vrangell med 5000 Mand krigsvante Tropper op i Jylland. Her stillede Vendelboerne sig imod dem, anførte af en gammel fire og firsindstyveaarig Bonde, Lars Dyrskjøt. Men deres Modstand var forgjæves. Fjenden sejrede, fældede Lars Dyrskjøt, indtog Landet og lagde Besætninger omkring i Skanserne ved Aalborg, Aarhus, Randers og Ribe, hvor de mente, bedst at kunne holde sig mod de Danskes Overfald. Voergaard, der var omgivet med Grave og Volde, fik ogsaa sin Besætning, og der huserede Svenskerne værre end noget andet Sted.

I denne Nød blev den kejserlige General, Gallas, sendt Danmark til Hjælp, han rykkede ind i Holsten, for at afskjære Torstenson Tilbagevejen og lovede, idet han drog frem, at bringe de Svenske i en saadan Knibe, at ingen af dem skulde undgaa ham, eller komme levende ud af Landet igjen. Det var lykkelige Ord at lytte til, de svarede ogsaa fuldkomment til Egenskaberne hos en Mand, der ansaa sig for at være Cæsar, skjøndt han manglede et af denne Feltherres Fortrin: Gallas kom, han saae, men lod de Andre vinde. Medens Svenskeflaaden efter Slaget ved Femern var flygtet ind i Kielerfjord, stod det til ham at

tilintetgjøre den, han undlod det; da Torstenson drog sine Mænd tilbage fra Segeberg og Oldeslohe, blev Gallas rolig staaende og saae derpaa; da Torstenson udæskende drog forbi vor Generals Lejr, for at vende tilbage til nye Sejre i Tyskland, lod Gallas den gamle, svage Mand gaa sin Vej, som om det ikke vedkom ham. Til Erindring om disse Bedrifter sloge Hamborgerne en Skuemønt, paa hvis ene Side man læste: "Hvad Gallas af Stort og Herligt har udrettet i Holsten, det læses paa den anden Side". og den anden Side stod i fuldkommen Samklang med Generalens Handlinger, - der fandtes slet Intet paa den.

Efterat Torstenson havde draget sig tilbage fra Holsten, begyndte det igjen at gry ad Morgen for Jyderne. Aaget blev lettet, de Undertvungne rystede deres Lænke. Borgere og Bønder samlede sig i væbnede Hobe, anfaldt Fjenderne i deres forskansede Stillinger, huggede dem ned, eller jogle dem ud mod Havet, hvor de skjulte sig i de mørke Skove, eller frelste sig paa Skibene, hvilket faldt dem saa meget lettere, som Svenskeflaaden efter den sørgelige Hændelse i Kielerfjord, havde de fleste af vore Havne inde og spillede Mester i Kattegat og Østersøen.

Medens dette foregik, laa Rigsmarsk Anders Bilde paa Brobygaard i Fyen, omgivet af Officererne fra den Del af Armeen, han havde draget med sig, da han forlod Jylland. I Bildes Hus var der en ung Adelsmand, som hed Vogn, Søn af Vogn Vognsen til Stenshede, der havde været Kommandør paa et af de danske Orlogsskibe under den sidste Krig. Det var nemlig endnu Skik og Brug dengang, at de ringere Adelsmænd sendte deres Sønner i Huset hos en eller anden mægtig og formaaende Herre, hos hvem de bleve oplærte i Vaabenkunst og Ridderskik og som siden kunde bringe dem videre.

Vogn Vognsen var et ungt Menneske, ubemidlet og uden Anseelse, hans eneste Rigdom bestod i et sorgløst og frejdigt Sind, en urokkelig Tillid til Fremtidens Lykke, et smukt og aabent Ansigt, der syntes at retfærdiggjøre denne Tillid. Paa Ridebanen og i Fægtesalen nød han stor Anseelse, han sloges for et godt Ord, ofte uden selv at vide hvorfor, desuden var han Marskens skjønne, unge Datters mest hengivne og opmærksomme Kavalier, hvilket de andre Pager og Riddersvende ikke syntes videre om, men Ingen vovede at gjøre ham Forrangen stridig.

En Morgen kaldte Marsken ham ind til sig. Vogn lod sig tilsyne, nølende og sky, det var som om han havde en dunkel Formodning om, hvad denne Sammenkomst vilde sige. Da han traadte ind, gik den gamle Marsk heftig op og ned af Gulvet, hans Sporer klirrede, hans Hoved var bøjet, begge Hænder holdt han sammenknyttede paa Ryggen, hvilket ikke var noget godt Tegn for den, der kjendte ham. Efterat have gaaet nogle Gange frem og tilbage, standsede han foran Vogn og betragtede ham skarpt og gjennemtrængende. Vogn var en frygtløs Natur, han slog ikke Øjnene ned for Marsken.

"Hvordan er det Du bærer Dig ad, din tossede Knægt", udbrød Anders Bilde endelig, med en Stemme som rystede af Vrede. "Jeg lader Dig komme i mit Hus, sætter Dig ved mit Bord, en fattig Fugl, der knap har den Jord han kan staa paa, og Du gaar hen og forelsker Dig i min Datter. Hold Mund! prøv bare ikke paa at nægte det. Jeg har set Dig følge hende med Øjnene, hvergang Du red med os. Du planter Dig op udenfor hendes Vinduer om Aftenen, saa Karlene ere nær ved at løbe Dig overende; er Du maaske bange for at hun ikke har faaet nok af Dig om Dagen? - Sidste Søndag trykkede Du hendes Haand, da Du rakte hende Bønnebogen i Kirken igaar stjal Du hendes Daahjorte Handske, den hun tabte i Haven. Du bærer den vist endnu indenfor den knappede Kofte Du maa jo være gaaet fra

Forstanden, siden Du vover at hæve dine Øjne saa højt. Ved Du, at Jeg er en af Landets mest formaaende Mænd, jeg kan faa min Datter gift ind i de første og rigeste Familier. Hvad er Du selv? Ingenting. Hvad har Du i vente, hvad er Din Slægt, hvad kan Du, hvad har Du udrettet til denne Dag, andet end at gaa og prikke med en Sabel og tumle en Hest, det enhver Karl fra Landevejen kan gjøre Dig efter"?

Da Marsken havde gjort alle disse Spørgsmaal holdt han inde og trak Vejret, han maatte puste lidt ud, før han tog fat igjen. Vogn stod ubevægelig og hørte paa alt, medens han holdt sine store og kjønne Øjne fæstede paa Gulvet.

Da Anders Bilde tav, hævdede han det bøjede Hoved og svarede:

"I har Ret, naadige Herre. I er mægtig og fornem, I har Ære og Hæder, langt mere end I behøver, I er den første Mand i Landet, jeg er Ingenting, fattig og ukjendt, og har neppe det, jeg kan helde mit Hoved til; men jeres Datter har værdiget at se ned til mig, hun vidste maaske, at der i hele Verden ikke fandtes den, der vilde skjønne bedre paa sin Lykke end jeg, hun holder af mig, det gjør mig til en hel Del mere, end jeg ellers vilde være".

"Hun holder af Dig"! gjentog Bilde og foer ind imod ham.

"Ja" svarede Vogn dæmpet idet han ydmygt sænkede sit Hoved og foldede Hænderne foran sig, "hun holder af mig".

"Det er en forbandet Løgn, saa vidt har mit Barn aldrig kunnet glemme sig".

Det raslede henne ved Vinduet, Gardinet blev varligt draget tilside, bag dette kom en ung, bleg Pige tilsyne, hun strakte begge sine Hænder ud imod Bilde, men den gamle Adelsmand vendte sig hurtigt bort og lod som om han ikke bemærkede hende. Han vedblev:

"Det er som jeg siger, Du maa være gaaet fra din Smule Forstand, - synderlig megen har Du nu aldrig havt".

"Tag mig til Naade", bad Vogn, "værdiges blot at høre mig. Jeg holder af hende, jeg kan ikke andet, jeg vilde give min Lykke, min Fremtid, hver Draabe af mit Blod, alt, alt hvis hun kunde kjøbes derfor, men hun kan ikke kjøbes, taal mig blot, jeg skal tie, jeg skal stræbe, jeg skal virke, I skal faa det at se, jeg skal blive til Noget, jeg skal takke og velsigne Jer hele mit Liv og blive Eder en god Svigersøn, om I vil lytte til min Bøn".

"Jeg skal forklare Dig, hvad jeg vil", svarede Anders Bilde, "og det strax i dette Øjeblik. Jeg siger mig fri for Dig og din Tjeneste, jeg jager Dig ud af mit Hus, og forbyder Dig nogensinde at sætte dine Fødder over min Dørtærskel. Har Du forstaaet mig"?

Vogn stod bøjet foran den gamle Adelsmand.

"Maa jeg aldrig komme igjen"? spurgte han, - "Saa vil der gaa to Menneskeliv tilgrunde".

"Aa jo"! sagde Marsken, "Du kan komme igjen den Dag Du er bleven til Noget, naar Du har udført en Daad, som Alle prise, naar Du er bleven klogere end alle vi Andre, snildere end vi Alle, naar Du har øvet en Bedrift, som Ingen af os er istand til, - den Dag vil vi snakkes ved, vi To, men ikke før. - Afsted med Dig".

"Er det Eders Ord"?

"Det er Ord af en Adelsmand, som aldrig gav, hvad han engang afslog, og altid holdt, hvad han lovede. Der er Døren, - bort med Dig".

"Hr. Marsk", sagde Vogn, og hilste med Haanden mod Panden, "jeg melder mig til at optages blandt Eders Fodfolk, I kan ikke afslaa det, ude paa Gaden gaar Hververens Tromme, Kongen mangler Folk, Enhver kan blive antagen, som har stærke Arme og sunde

Lemmer".

"Gaa Fanden i Vold og meld Dig hos Hververen, jeg vil ikke have mere med Dig at bestille, kommer Du igjen, lader jeg Dig jage bort, enten med min Stok eller af mine Folk. Nu ved Du min Mening". Med disse Ord gik Bilde ind i det næste Værelse, og smækkede Døren i efter sig.

Det var vel en Maaned senere, da Rigmarsken forlod sit Kvarter paa Brobygaard i Fyen, hvor han havde tilbragt Tiden med at oprette en Geværfabrik, der blev af stor Betydning for Landet. Han drog op i Jylland for at hjælpe at jage de ubudne Gjæster tilbage. Selv forsøgte han sig ved Aarhus, men Svenskerne holdt Stand, og vilde ikke vige, imidlertid skikkede han en ung Kavaller med en Afdeling Fodfolk op til Voergaard, for at han skulde prøve sin Lykke der. Folk kaldte ham Steen og intet andet. 1679 blev han adlet under Navnet Steen Bilde, men for Øjeblikket vidste man kun, at Marsken gjorde meget af ham, og at han var en Søn af Karen Henriksdatter.

Det var fra Folkene ved Voergaard, Marsk Bilde ventede Bud, medens han utålmodig gik op og ned ad Gulvet i den lille Præstestue, hvor han tøvede, efter at være vendt tilbage fra Stormen paa Aarhus. Han saae ud af Vinduet, lyttede ved Døren, naar Nogen nærmede sig eller talte højt udenfor. Anders Bilde trængte i dette Øjeblik til en Bedrift, der kunde hæve hans Anseelse, efter alle de Uheld, han havde lidt i den sidste Tid. Han var bleven trængt tilbage ved Ribe, da han stillede sig imod Torstenson, tvungen til Flugt ved Erritsø, bleven uenig med Kong Christians Søn, den unge Hertug Frederik, der førte en Del af den danske Armee, og havde skilt sine Tropper fra Marskens; siden havde han ligget paa Fyen, og nu i de sidste Dage atter maattet vige, da han prøvede paa at jage Fjenden ud af Aarhus.

Solen gik ned, Himlen blev rød og gulnede Trætoppene ovre i Skoven, Marsken vandrede endnu omkring i Stuen, saae ud ad Vinduet og stampede utaalmodig i Gulvet, saa de lange Jernsporer klirrede.

Der kom en Mand ridende nede paa Vejen. Han bandt sin Hest ved Døren og forlangte Anders Bilde i Tale; Vagten meldte den Fremmede, og Marsken aabnede selv Døren for ham. Desværre var det kun daarligt Nyt Manden bragte. Steen var bleven slaaet tilbage ved Voergaard, hans Folk nedsablede, han selv laa saaret i en Bondehytte noget fra Gaarden.

Bilde sad ved Bordet, med Hovedet støttet i begge Hænder og saae ned for sig. Budet maatte to Gange gjentage sin Beretning, det lød kun sørgeligt og trøstesløst, alt hvad han fortalte. Da Marsken havde udtømt sig i Spørgsmaal, og derefter vedblev at tie, drog Sendebudet sig tilbage og forlod Stuen. Lidt efter kom Ordonnansen igjen og meldte, at der stod en Mand udenfor, som forlangte den naadige Herre i Tale. Bilde rejste sig fra Bænken.

"Hvem er det? Hvad er hans Ærinde? Jeg vil ikke tale med Nogen, jag ham bort".

"Det er for silde", lød en Røst henne ved Døren, "for nu er jeg kommen ind".

Med disse Ord traadte en Mand frem, klædt som menig Soldat.

Bilde gjorde et Skridt hen imod ham, derpaa satte han begge Hænder i Siden; det var Vogn Vognsen, som stod for ham, og med en dyb, ærbødig Hilsen saae sig om, smilende og uforsagt, uden at ane, at han aldrig kunde have valgt et mere ubelejligt Øjeblik til at vise sig i.

"Hvad Djævelen vil Du"! raabte Marsken.

"Jeg har et lille Ærinde til den naadige Herre", svarede Vogn "om I først vil tillade, at Ordonnansen gaar sin Vej".

"Gaa selv din Vej med samt dit Ærinde", raabte Bilde, "jeg har jaget Dig bort engang, vil Du endelig have, at jeg skal kaste Dig paa Døren"?

Vogn blev staaende, der var en foranderlig Frimodighed udbredt over ham, han tav, medens Marsken baldrede og skjendte, og forandrede ikke en Mine til Alt hvad han sagde.

"Naadige Herre maa endelig høre, hvad jeg har at melde", afbrød han omsider, "det er i Kongelig Majestæts Sag, jeg kommer, maaske til Eders Velfærd tillige, hvem kan vide det".

Der var Noget i denne Ro og Sikkerhed, som virkede beroligende paa Marsken, han lod til at blive mildere stemt, da han først havde udtalt sig.

"Naa, saa tal da, men fat Dig kort, jeg har andet end dine Historier at brydes med i disse Dage".

"Forrige Gang vi To taltes ved, var I saa haard og streng", sagde Vogn, "Jeg kommer først, for at spørge, om der ikke er bleven bedre Vilkaar for mig siden"?

"Bedre Vilkaar! Hvad mener Du? Jeg vil ikke have Dig mere i min Tjeneste, den Sag er afgjort".

"Det er heller ikke det, jeg forlanger. Mit inderlige Ønske er blot at faa Eders dejlige Datter tilægge".

Nu kunde Anders Bilde ikke holde sig længer, han foer ind mod Vogn med et Skrig og hævede begge Arme truende imod hans Ansigt.

"Vil Du have mig til Bedste"! raabte han, "Du og min Datter! - før falder Maanen ned fra Himlen end det sker. Og det kalder dit Bæst for Kongelig Majestæts Tjeneste, det mener Du gjælder mit Velfærd"!

Marsken brast i en spottende Latter. - "Hvor er din Kløgt, din Fornuft bleven af, siden Du har haft saa gode Stunder til at tænke over den Sag og dog holder den for mulig".

Vogn lod sig ikke bringe ud af Fatning ved alle disse spottende Udbrud.

"Der er da strængere Vilkaar nu end sidst", sagde han, "ja, ja! saa maa vi tage Skeen i en anden Haand, det faar ikke at hjælpe. Den Dag, vi skiltes paa Brobygaard, bad I mig huske paa, at I, naadige Herre, var en Mand, der holdt bestemt over Eders Ord".

"Det har jeg gjort alle mine Dage"! raabte Bilde, "hvad saa"?

"I føjede til, at jeg kunde melde mig igjen, naar jeg havde udrettet Noget. - Nu melder jeg mig".

"Har Du da udrettet Noget"?

"Jeg er ved det, men jeg vilde helst, I skulde være tilstede og se derpaa".

"Hvad er det. Du taler om"?

"I forklarede mig nøiagtigt og især tydeligt, at I aldrig tog tilbage, hvad I engang havde sagt, og at der blot kunde være Haab for mig, naar jeg udførte en Bedrift, som Folk kaldte god, en, som kunde hæve mig i Andres Øjne. - Ak! hvad bryder jeg mig vel om Andres Øjne, Andres Mening, I er den Adelsmand, jeg kalder for Dommer over Alt, hvad der er godt og hæderligt, og hvis Mening gjælder mig mest; - en Bedrift maatte det være, saa stor, at I selv ikke mægtede den. Ikke sandt! det forlangte I"?

"Og saadan en vil Du nu udføre? - Du"!

"Ja", svarede Vogn ligefrem uden at betænke sig. Naadigherren vil maaske være saa god at komme og se til, siden jeg agter at udføre den i Eders Navn. Men før vi tale om, hvad der skal ske, er det vist bedst, vi snakke lidt om, hvad der allerede er sket. Maaske man saa kan slutte sig fra det ene til det andet. Der gik Bud herop i forrige Uge, at Eders Folk vare

blevne slaede tilbage med stort Forlis fra Skanserne ved Aarhus, og at Svensken siden spillede Mester dernede, værre end nogensinde før. - Nu er det forbi, I vil vist faa et nyt Bud derom endnu iaften, jeg red om ved ham bag Møllen".

"Hvad siger Du"! raabte Marsken med den dybeste Overraskelse, og greb Vogn i Armen, "Skanserne ere tagne, og fjenden, Svenskerne, hvor Fandens Pine bleve de af"?

"Størsteparten ligger slagen ude paa Marken; og de, der ikke ligge der, løb deres Vej, Nogle til Øst og Andre til Vest, men Nogle løb ud i den salte Sø, jeg tror de er der endnu".

Vogn fik ikke Tid til at forklare sig nøjere. Ordonnansen kom ind igjen med et glædestraalende Ansigt, under Armen holdt han en Dragon, gispende, vaklende, med Haaret ned over Øjnene og i en Dragt, der var bedækket med Støv og Pletter fra Vejen. Han kunde neppe holde sig oprejst og lænede sig til Ordonnansen, medens han hilste for Anders Bilde og udbrød:

"Kommer og melder den naadige Herre, at Skanserne for Aarhus By ere tagne og Fjenden dræbt eller flygtet".

Marsken smilede huldsalig:

"Jeg veed det, min Søn", sagde han, "jeg veed det Altsammen". Dermed gav han Dragonen en anelig Gave, skjøndt det stred mod Respekten, og befalede Ordonnansen at føre den trætte Mand ud og pleje ham paa det Bedste. Da han atter var alene med Vogn, vendte han sig imod ham, lagde sin Haand paa hans Skulder og udbrød med et mildt og smilende Aasyn, der ikke bar ringeste Spor af den forrige Strenghed.

"Kom og sæt Dig ned paa Bænken hos mig, lille Vogn Vognsen, og lad mig saa høre videre. Du fortæller sær tydeligt og nøjagtigt. Hvem kan jeg takke for det store Held, hvem har taget disse skanser"?

"Jeg", svarede Vogn med et dybt Buk og uden at tage imod den Plads Marsken bød ham. "Der maatte jo gjøres lidt til Anfang. Da det slog fejl med Eders mænd, gik jeg til min Fader, han fører et af kongelig Majestæts Skibe, som I veed, og vi sankede Folk, Bønder, og Borgere. vel tredive Mand tilsammen. Da Natten kom, roede vi ind til Havnen og landsatte vore Karle i Ryggen på Svenskerne, som laa og svirrede og jublede, vi kom bag paa dem og de mærkede Intet, før vi rørte Trommerne midt inde i Skansen, saa gik det løs, og det var næsten forbi før vi rigtigt fik begyndt, ud maatte de, af sted over Volde og Grave, der var ingen naade, vore Folk slog dem ned. Da det saa blev Morgen igjen, var Alt i Orden. Danskeflaget vejede over Skansen og Borgermændene kom med Pandekager og Gammeltøl og takkede, alle vilde de have fat i mig og min Fader, og hilse og trykke i Haanden. Jeg laa og sov, da de kom, vi maatte jo alle Mand ro Baadene ind den lange Vej fra Skibet, der gjaldt ingen Persons Anseelse. Da jeg hørte Borgerne larme, gik jeg op paa Skansen og sagde: "Hvorfor tude og raabe efter os, Godtfolk", - den I skal kalde paa er Rigens Marsk, hæderlig mand Anders Bilde til Damsbo, det er efter hans Ordre vi handle, vi var Sværdet, han Haanden, gaa til ham og tak ham, fordi I nu kan sove trygt og holde lukket Dør for det, der er Eders".

Marsken stod og Lyttede, foroverbøjet, henrykt, hans Øjne straaledede. Vogn havde aldrig forekommet ham saa veltalende.

"Det gjorde du"! sagde han.

"Det gjorde jeg", gjentog Vogn. "Dermed var den Sag endt; nu er det den Anden, vi skulle til at tale om, men maaske forstyrrer jeg Eder, naadige Herre, jeg misbruger vist

Eders Taalmodighed. - I har travlt, som I nylig sagde og ikke Tid til at høre på min Snak, jeg kan saa godt komme igjen en anden Gang".

"Vist ikke nei"! sagde Marsken og holdt fast paa Vogns Arm, da han rejste sig og lod som om han vilde gaa. "Jeg har ikke det mindste travlt, Du rare lille Vogn, det er mig en stor Fornøjelse at høre paa dig. Sæt dig ned igjen, - nej ikke paa den haarde Bænk der, kom nærmere til mig, her på Pudsen, hvad var det saa Du mente med den anden Sag".

"Den om Voergaard, - Hr. Steen har havt Uheld, fortælle de, vi maa se at bøde derpaa".

"Vist, saa Gud har Steen havt Uheld, men hvordan skal vi bøde paa det, min kære Ven"?

"Jeg bærer mig ad, ligesom oppe ved Aarhus, og tager Voergaard i hans og Eders Navn".

"Det gjør Du"? raabte Anders Bilde.

"Det gjør jeg", svarede Vogn med et Hovednik, "skjøndt jeg Ingenting er og Ingenting kan, som I sagde forleden".

"Du kommer altid med det; jeg sagde forleden, lille Vogn", ytrede Anders Bilde og lagde kjærtegnende sin Haand ovenpaa det unge Menneske, "jeg var vist for streng dengang, er det værd, at vi snakke mere derom"?

"Ak nej, naadige Herre, I var ikke for streng, I vilde kun mit sande Vel, derfor talte I saa. I sagde: bliv til Noget, før Du tør haabe Noget. - Jeg bad om Eders Minde til at faae Eders Datter, den yndige Jomfru Else, og I svarede, at jeg skulde komme igjen den Dag, jeg havde udført en Daad, som alle priste, - fra Aarhus kom sex hundrede Mennesker ud og raabte og sang og pibede for mig; men hvad vil det sige, I sagde, jeg maatte være klogere end de Andre, og øve en Bedrift, som Ingen af de Andre var istand til, derfor rejser jeg nu hen til Hr. Steen, som ligger slagen i Bondehytten, saa tager jeg til Voergaard, og I Herre Marsk, følger med, hvis det behager Eder og ser derpaa, og siger Eders Mening, om der er gjort nok, for at jeg kan blive værdig, at hæve mine Øjne til Jomfru Else".

"Er det værd vi snakke saa meget om Else"? sagde Anders Bilde med et tvungent Smil.

"Hvem skulde jeg vel ellers tale om"; raabte Vogn med et Aasyn, der lyste og straaledede. "Sker ikke alt for hende, strømmer ikke hver en Blodsdraabe i mine Aarer for hende, har jeg tænkt paa andet, siden den strenge Dag, I jog mig bort? Ak! min naadige Herre og Dommer, uden hende vilde der Intet være sket. Er det den lede Djævel selv, som ligger inde paa Voergaard, han skal dog ud, hang Voergaard oppe i den sorte Sky, det skal dog blive Eders, saa sandt I er den Adelsmand, der lagde Haand paa Bryst forgangen, og sagde, at I altid holdt det Løfte, I gjorde".

Næste Dag drog Anders Bilde op og drog over mod Voergaard, hvor han lod Folkene skjule sig i Skoven, medens han selv og Vogn red forklædt ned, for at se til Hr. Steen i Bondehuset. Hans Saar var ikke af stor Betydning, derimod var det værre, hvad de fik at høre om Herreborgens. Siden de Danskes sidste Anfald, havde Svenskerne opstemmet Vandet i Aaen, hvorfra Gravene omkring Voergaard havde deres Tilløb, saaledes at alle de nærmeste Enge vare oversvømmede, Slottet laa nu i en stor Sø, Vindebroen var draget iveau, der stod en Kanon udenfor den og det var ikke muligt at skjelne nogen anden Vej eller Adgang til Stedet, end lige foran Kanonens Munding.

Anders Bilde korsede Armene over Brystet og saa paa dette; hans Ansigt viste et sørgmodigt Smil, medens han vendte sig om mod Vogn og udbrød:

"Voergaard ligger ikke oppe i den sorte Sky, men midt i det klare Vand, den bliver nok

ikke saa let at faa Fingre i, som Du har tænkt Dig, lille Vogn".

"Let har jeg ikke troet, det var", svarede Vogn, "men Jomfru Else er ogsaa nok et svært Stykke Arbejde værd".

"Lad mig dog være fri for den Jomfru Else, Du altid fører i Munden".

"Ikke i Munden, men i Hjertet, derinde vil hun vedblive at bo alle mine Levedage. Gaa I nu hen til Steen, naadige Herr Marsk, og lad mig sidde lidt alene og se mig om, og læse min Bøn, saa skikker Vorherre mig nok et godt Indfald".

"Dine Indfald nytte ikke, min Søn. Sø overalt, ingen Adgang, hverken Vej eller Bro, her kan ikke Satan selv vinde Seir, Du maatte kunne flyve som en Fugl, for at naa derover. Se, hvor de staa og grine af os oppe paa Volden, de blaa Karle. Kom med, Du! der er Intet ved den Sag at gjøre. Ingen kan vinde her".

"Ja, nu har I sagt det, Hr. Anders Bilde; hvad ingen Anden kan, maa jeg jo prøve paa, gaa I til Hr. Steen, naadige Herre Marsk, og saml saa Folkene. Imens udtænker jeg en Plan".

Anders Bilde trak paa Skulderen og gik tilbage til Bondehuset, Vogn blev siddende paa Skrænten og saa sig om.

Solen brændte. Himlen var skyfri. Fuglene sang, ellers var alt som uddød i Egnen, Svenskerne havde holdt ilde Huus, røvet og plyndret, Bønderne flygtede ind i Skovene og toge med sig hvad de kunde. Det led henimod Aften. Vogn sad der endnu, han stirrede frem for sig og brød forgæves sit Hoved. Søen omkring Borgen syntes at stige, Bølgerne rullede hen over Græsset foran ham, det funkede og glimtede dernede i det dybe Vand, naar Solstraalerne brød sig i det. Ovre fra Gaarden bag Volden, hørte han af og til en lystig Sang af fjenden, der laa skjult derinde.

En gammel Mand kom gaaende ind igjennem Lyngen, han havde været ude at skjære Kosteris og gik støttet til en Stok, med nøgne Fødder, bøjet under det Lyngknippe, han bar paa Skuldren. Da han saa Vogn, satte han sig ned paa Knippet og tørrede sin Pande. Den unge Krigsmand gav sig i Tale med ham, og Bonden begyndte strax paa den dagligdags Historie, at beklage sig over de fremmede Krigsfolk. - Han havde tjent som Hyrde paa Voergaard, nu var det forbi, drog Svensken bort imorgen, havde Herskabet ikke længer nogen Hyrde nødvendig, Kvæget var slagtet paa den sidste Ko nær, den, han havde skjult dybt inde i Skoven.

"De skulde have taget mit Liv, før de fik Lov at skille mig ved den Ko", tilføjede Hyrden. "Hun er ellers kaldt op efter min eneste Søn Espen, han, som druknede forgangen Aar nede i Kjæret".

"Men Espen er jo et Mandfolkenavn", mente Vogn.

"Min Søn var ogsaa et Mandfolk", forklarede Hyrden. "Hun er det klogeste Dyr, som findes i denne Verden, gjennem Moser og Kjær, over Tuer og Eng veed hun at hitte Vej, altid gik hun forrest, saa stod hun og saa sig om og ventede til de andre kunde følge efter".

"Hun kan finde Vej", raabte Vogn jublende, "nu er vi ved det, - hvor er den Ko henne"?

Hyrden saa mistænksom op paa ham.

"Hun er langt borte", forsikrede han, "mange hundrede Mile, - over hundrede tusinde Mile borte", skyndte han sig at tilføje.

Vogn rystede paa Hovedet.

"Du behøver ikke at være bange for mig", sagde han smilende, "Jeg er en god dansk Mand. Det, jeg sidder her og tænker paa og ønsker af al mit Hjertes Attraa, er at finde en

gangbar Vej over Sumpen og Vandene. Kan jeg det, Mand, kan Du hjælpe mig dertil, Du eller Madam Espen, saa skal jeres Lykke være gjort, det forbander jeg Dig paa, hun skal komme til at æde Julekage, saalænge hun lyster, og Du skal aldrig have behov, at skjære Kosteris mere".

"Jeg kan læse i Jeres Ansigt, at I mener, hvad I siger", sagde Hyrden og rejste sig. "Kom og Hjælp mig det Knippe op paa min Axel, saa skal I faa Espen at se. I vil ikke narre mig", tilføiede han med bønlig og indtrængende Røst, "jeg har havt saa lidt at leve for i mine Dage, Nød og Fattigdom var det altsammen, gaar I hen og skiller mig ved hende, er der slet ingen Ting mere tilbage".

"Du kan stole paa mig", sagde Vogn, "jeg narrer Ingen".

De gik nu ind i Landet, hvor Lyng og Gyvel naaede dem op over Knæene; endelig kom de til en lille Hytte, gravet ind med de to Sider i en Banke, kun synlig imellem nogle forkrøblede Træer i faa Skridts Afstand. Paa den ene Side af Banken laa en høj Bunke Riis. Vogn antog det for sammenhobet Brændsel, Hyrden smilte, han tog de øverste Grene bort og arbejdede sig ind i en Aabning, hvorfra der lød dem en dyb og langtrukken Brummen imøde.

Den Gamle vendte sig om imod Vogn.

"Kan I høre, hvor hun kalder, hun kjender mig, ja vi To forstaa hinanden. Lad det nu vente til det bliver mørkt, slip hende saa løs, hun lider Sult her, jeg kan kun skaffe hende daarlig Føde, hun staar og tænker paa de forrige gode Dage oppe paa Gaarden. Hun vil derover igjen, derover, hun kan finde Vej, - om I saa binder hende for begge Øjne, vil hun vide, hvor hun skal vade over. - I vil ogsaa til Voergaard, siger I, det maa I om, Vorherre holde sin Haand over Jer, det er haarde Halse, som husere der, følg efter hende, skær Jer Kjæppe i Skoven, skræl Barken af, saa de blive hvide, stik en Kjæp ned for hver fem Skridt, I vader fremad, saa kan I og de, der følge efter, ikke tage fejl af Vejen".

Det sagde Hyrden og Vogn skar Kjæppe, medens den Gamle skrællede Barken af. Derefter ventede de paa Mørket og Aftenens Komme.

Lidt før Solen gik ned, løb Vogn tilbage til Marsk Bilde, bad ham samle sine Folk og drage med dem ned til Søen. Derefter blev Koen løst og dreven ud fra Stalden mellem Sivrørene. Først stod den lidt og overvejede, vendte Hovedet hen efter Hyrden, som om den vilde spørge, hvad alt dette skulde betyde, saa vandrede den sindigt og baskende sig med Halen ud imellem Rørene i den opstemmede Sø. Den betænkte sig ikke længe, men gik ud i Vandet i bugnede og krumme Linier, som om den kunde se, hvor der var lavest og fast Bund at finde.

Vogn gik bag efter med Favnen fuld af hvide Kjæppe, og satte Vejen af; dernæst kom Anders Bildes Folk, En efter En, med Bøsserne under Armen.

Alt var stille og tavst omkring dem, Maanen stod bag Skyerne, Himlen var graa og taaget, en enlig Drossel slog inde i Buskene. Marsken blev staaende ovre paa Skrænten. Han saa sine Folk blive til Et med Taagen, hans Hjerte bankede, han saa det graa Slot, med de to Sidetaarne rage frem i Mørket. Lidt efter blev der levende derovre, et dæmpet Skrig lød hen over Søen, derpaa et Skud, atter et, saa en hel Salve. I samme Nu straaede der Lys fra alle Værelser, det gav Gjenskin i lange flimrende Striber ude paa Vandet, Skrig og Skud lød over det, Jubelraab blandede sig derimellem, mørke Skikkelser fore frem og tilbage foran Lysene, Nogle hævede sig, Andre sank, tilsidst hørtes et gennemtrængende og bønligt Raab, og en

Mængde Mennesker styrtede frem og tilbage paa Voldene, som om de søgte Tilflugt, Skjul, Frelse, den de ikke fandt, de styrtede sig ned over Volden og forsvandt i Gravene. Det boblede og bølgede omkring dem, lidt efter blev alt stille igjen. - Vandet gjemmer sine Ofre.

Alt det saa Marsken oppe fra Skrænten.

Noget senere kom en Mand løbende igjennem Vandet, dyndvaad, stønnende og med forrevne Klæder, hans lange Haar faldt ned over Panden, men Maanen var kommen frem, den skinnede over et smukt Ansigt, der straaledede af Lykke, han udbredte sine Arme og sank knælende ned for Anders Bilde's Fødder.

"Nu er det sket", raabte han jublende. "Svensken ligger i de dybe Grave. Voergaard er taget, det er Eders, naadige Herre og Fader. Fæld nu min Dom, sig, har jeg udrettet Noget, har jeg løst mit Løfte? Er der mere tilbage"?

Anders Bilde havde vaade Øjne, han stod lidt og saa frem for sig, derpaa lagde han Haanden paa det mørke og bøjede Hoved foran sig.

"Ja, der er mere tilbage", sagde han og hans Læber dirrede medens han talede. "Jeg svor en Ed, den Dag, Du nok veed, at jeg vilde jage Dig bort, naar Du kom igjen, det gjør jeg nu, - afsted med Dig, Knægt, hjem til min Gaard og meld min Hustru, hvordan det er gaaet, saa kan Du med det Samme give Else et Kys fra mig og fortælle hende alt det, Du har sagt her, hun tror Dig vist bedre, bliv kun hos hende, - til jeg kommer".

----- 0000000 -----